

Kristina Kallas
Haridusminister
Haridusministeerium
minister@hm.ee

Meie 31.01.2025

Käesolevaga esitame kutse andjate (EEEL, EEL, ESTEL, EKKL, Eesti Puitmajaliit, EKHÜ, VIMPTTEL) ühisseisukohad esitatud kutseasutuse muutmise VTK-s kavandatud tööandjate vaates kõige olulisemate muudatuste kohta:

1. Vastavalt VTK-le kavatsetakse viia kutse andja valimine kutseasutuse (HTM) pädevusse.

Muudatust põhjendatakse sellega, et ligipääs kutse andja õigustele on piiratud ja umbes 80% kutse andjatest on viimase 10 aasta jooksul olnud samad ja uusi kutse andjaid ei lisandu.

Kutse andja valimise protsess muutuks väidetavalt muudatuse tulemusena efektiivsemaks ning paindlikuks.

Lisaks soovile kutse andjate ringi laiendada, nähakse VTK-s ette kutseasutusele (HTM-kutsekoda) võimalus samal kutsealal mitmetele taotlejatele paralleelselt kutse andja õigused anda.

Kutse andjate seisukoht

Kutse andjad ja tööturu esindajad ei toeta VTK-s pakutud lahendust.

Täna otsustab kutse andja valiku avalikul konkursil valdkondlik kutsenõukogu, kuhu on kaasatud kõik valdkonna tööandjate, kutseandjate, koolide, HTM, MKM jne esindajad, mistõttu ei saa väita, et kutse andja õiguste saamine on piiratud.

Peame õigeks, et kutse andja konkursil osutub valituks taotleja, kes parimal viisil vastab konkursil esitatud kriteeriumidele.

Tänane probleem kutse andja õiguste taotlemisel pole mitte piiratud juurdepääs, vaid pigem vähene huvi kutse andja õiguste saamise vastu, kuna selle õigusega kaasneb kutse andjale ka suur vastutus ja palju ühiskondlikus korras (ilma tasuta) korraldatavaid, ent vajalikke kutsearendustegevusi.

Soosides mitmele organisatsioonile kutse andja õiguste andmist samade kutsete andmiseks, on valdkonna organisatsioonide vaatest ebaefektiivne ning kutsete andmise süsteemi devalveeriv ja toob kindlasti kaasa kvaliteedi languse nii kutse andjate kui ka taotlejate osas. Kasvab

kutsetaotluste hindamise kvaliteedi ebahütluse risk. Samuti on riskiks kompetentsete hindamis- ja kutsekomisjonide koosseisude moodustamine, kuna aktiivsed pädevad isikud on koondunud katusorganisatsioonidesse.

2. **Vastavalt VTK-le plaanitakse kutse andja õiguse taotlejatele kehtestada riigilõivu määr summas 500 eurot**, et katta kutse andja konkursi läbiviimisega seotud otsesed kulud.
3. **Kutsesüsteemi finantseerimisvõimaluste mitmekesistamiseks kaalutakse kutse andjale kehtestada aastatasu maksmise kohustust**, mis tähendab, et konkursil edukaks osutunud kutse andja kohustub tasuma kutseasutusele aastatasu.

Kutse andjate seisukoht

Kutse andjad ei poolda nimetatud riigilõivu ja kutse andmise õiguste eest aastatasu kehtestamist.

Esiteks põhjustaks aastatasu kehtestamine ka kutse andmise tasude suurenemise.

Teiseks jääb arusaamatuks, kuidas riigilõivu ja aastatasu kehtestamine aitab kutse andja õigustele suurema juurdepääsu tagamisele kaasa, pigem vähendaks see veelgi motivatsiooni kutse andja õiguste taotlemiseks.

Aastatasude kehtestamise asemel tuleks pigem kaaluda meetmeid, mis ka tegelikult potentsiaalseid kutse andjaid õiguste taotlemiseks motiveeriks.

Rõhutame, et igasuguste tasude kehtestamine peab olema proportsionaalne kutsesüsteemi põhialustega. See tähendab, et võimalikult paljud töövaldkonnad peaksid saama soovi korral kutsesüsteemis osaleda, tagades, et kvalifikatsiooni tõendamine on ka kutse taotlejatele atraktiivne ja motiveeriv.

4. **Vastavalt VTK-le kavatsetakse kehtestada töömaailma kutsetele kutse andmise tasu määramise aluskriteeriumid ja anda maksimummäärade kehtestamine kutseasutuse (HTM-kutsekoda) pädevusse.**

Kutse andjate seisukoht

Kutse andjad ei poolda esitatud kavatsust.

Esiteks Kutsenõukogude ülesannete ja otsustusõiguste viimine ainuisikuliselt kutseasutuse (HTM-kutsekoda) pädevusse ei toeta meie hinnangul vastastikusel tagasisidel põhineva koostöö eesmärki töö- ja haridusmaailma vahel ning võib kaasa tuua töömaailma kaasatuse vähenemise kutsearenduse protsessis, võimaldades seeläbi otsuste tegemisel suuremat poliitilist või administratiivset kallutatust.

Teiseks kätkeb igasuguste rahaliste piirmäärade kehtestamisega oht kutse andmisega seotud tegevuste kvaliteedi tagamisele (eriti oluline reguleeritud kutsete puhul).

Leiame, et kutse andmise tasu kujunemise struktuuri (kutse andja konkursi ühe alusdokumendina) peaks kinnitama laiapõhjaline kutsenõukogu.

Et kutse andmise tegevustega seotud kulude struktuur ja ülesehitus vastaks rohkem kutse andja tegelikele kuludele, tuleks vastava alusdokumendi koostamisel senisest rohkem arvesse võtta erinevate kutsevaldkondade erisusi kutse andmise tegevustes.

5. Vastavalt VTK-le kavatsetakse jätta reguleerimata kutsete puhul kutse hindamine õppeasutuse pädevusse

Kutse andjate seisukoht

Tööandjate esindajatena ei poolda me seadusega vastava regulatsiooni kehtestamist.

Esiteks võib see kaasa tuua töömaailma distantseerumise kutseõppe kvaliteedi sisulisest hindamisest, mille tulemusena väheneks tööturu silmis kutseliste lõpetajate kutsete usaldusväärsus, mis avaldab kokkuvõttes negatiivset mõju ka kutsehariduse mainele.

Teiseks näeb juba täna kehtiv kutseseadus ette võimaluse õppeasutustel kutse andja õiguse saamiseks. Tööturu esindajad on valdavalt kehtiva regulatsiooniga nõus, mis kätkeb endas ka kvaliteedi tagamist läbi õppeasutuste ja tööturu osapoolte (kutsekomisjon) tasakaalustatud ning sisulises koostöös eksamimaterjalide väljatöötamisel ja kutseeksamite korraldamisel.

Millegipärast pole õppeasutused seni valdavalt kutse andja õiguse saamist soovinud.

6. Vastavalt VTK-le on reguleerimata kutsealadel kavas kutsestandardid kaotada, asendades need kompetentsiprofiilidega, mille kinnitamine antakse kutseasutuse (HTM-kutsekoda) pädevusse. Tööturule jäetakse vajadusel võimalus kutsestandard tasu eest välja töötada.

Kutse andjate seisukoht

Valdkonna kutse andjatena ei nõustu me reguleerimata kutsete kaotamisega.

Meie hinnangul looks see eeldused töömaailma suuremaks distantseerumiseks valdkonna kutsearenduse tegevustes ja vähendaks kutsearenduse läbipaistvust.

Nõustume, et tänane kutsearendus on ajamahukas ja ei vasta arenevas majanduskeskkonnas piisavalt tööturu ootustele, kuid leiame, et olemasoleva kutsesüsteemi lammutamine ning asendamine ja veel kiirustades loodava uue süsteemiga tööturule ega haridussüsteemile VTK-s sõnastatud ootusi ei täida.

Meie hinnangul tuleks olemasolevad reguleerimata kutsed, mida tööturg peab oluliseks, kindlasti säilitada. Sellega motiveeritaks ühest küljest töötajaid, et kinnitada oma kompetentsust potsentsiaalsete tööandjate silmis. Samuti annab see kindlustunde tööandjale sobiva töötaja leidmisel.

Kutsearenduse tõhusamaks toimimiseks võiks kaaluda kutsearenduse (s.h kutsestandardite arendamise) e-keskkonna loomist ja rakendamist selliselt, et see võimaldaks paindlikult ja sujuvalt vajalike muudatuste sisseviimist ja kinnitamist.

Koolilõpu- ehk esmastel kutsetel põhinevad kutsestandardid võib haridusmaailma ja tööturu kokkuleppel asendada kompetentsiprofiilidega (pärast kompetentsiprofiilide kinnitamist), mille koostamise aluseks jäävad eekätt kehtivad tööturu kutsed.

7. Vastavalt VTK-le 25-e OSKA ekspertkogu ja 14-e kutsenõukogu ülesanded ühildatakse ja luuakse 25 valdkondlikku ekspertkogu.

Kavatsust põhjendatakse sellega, et erinevate kogude paljusus ning neile erinevate regulatsioonidega antud ülesannete mitmekesisus teeb kutsetesüsteemi ebaefektiivseks ja protsessid ajamahukaks.

Kutse andjate seisukoht

Kutse andjatena nõustume, et kutsetesüsteemi korraldus on ebaefektiivne ja vajaks optimeerimist, kuid me ei poolda kutsenõukogude kaotamist kavandatud kujul.

Leiame, et kutsenõukogude staatuse säilitamine oma tänastes eesmärkides ja ülesannetes on olulise tähtsusega, et tagada ka edaspidi kutsesüsteemi arendamise ja rakendamise seotud otsustusprotsessi laiapõhjalisus, milles osalevad valdkonna kõikide osapoolte esindajad (tööandjad, kutseandjad, õppeasutused, kutseasutus ja haldusala ministriumid).

Kutsenõukogude ülesannete ja otsustusõiguste viimine ainuisikuliselt kutseasutuse (HTM-kutsekoda) pädevusse ei toeta meie hinnangul vastastikusel tagasisidel põhineva koostöö eesmärki töö- ja haridusmaailma vahel ning võib kaasa tuua töömaailma kaasatuse vähenemise kutsearenduse protsessis, võimaldades seeläbi otsuste tegemisel suuremat poliitilist või administratiivset kallutatust.

8. Kokkuvõtteks

Kutse andjate koondatud vastused VTK konsultatsioonil soovitud küsimustele:

Kuivõrd VTK-ga kavandavad muudatused võimaldavad lahendada kutsesüsteemi rakendamisel esile kerkinud probleeme?

Me ei näe väljapakutud meetmetes vajalikku sisu ja võimekust olemasolevate kutsesüsteemi probleemide efektiivsemaks lahendamiseks. Kutsekorralduse põhialus on tõhus ja vastastikusel tagasisidel põhinev koostöö töö- ja haridusmaailma vahel. Me ei sea kahtluse alla administratiivsete tegevuste tõhustamise vajalikkust, kuid mitmete väljapakutud lahenduste puhul tunnetame, et need pigem „otsivad probleemi“, mitte lahendust.

Millised võivad olla kavandatud muudatustega kaasnevad täiendavad võimalikud probleemid ja riskid, mida ei ole VTK-s kirjeldatud, kuid mida tuleks seaduseelnõu koostamisel arvestada?

Meie hinnangul on küsimuse selline asetus juba iseenesest problemaatiline. Enne kui saame käsitleda võimalikke täiendavaid riske või probleeme, soovime ka sisuliselt rohkem olla probleemipüstitusse kaasatud — see tähendab tööturu ja haridusmaailma vahel ühiselt ja selgelt kokku leppida, mida me ühiskonnana soovime regulatsioonimuudatustega saavutada ning milliste eesmärkide täitmist peame oluliseks.

Ainult sellise eelduse alusel on võimalik sisuliselt hinnata, millist mõju kavandatavad seadusemuudatused avaldavad ja milliseid ohtusid või kitsaskohti tuleks veel arvesse võtta.

Riskid ja probleemid

Töömaailma tagasiside nõrgenemine: Tööandjate sisulise rolli kahanedes suureneb oht, et õppekavad ei peegelda tegelikke tööturu vajadusi.

Bürokraatia ja kallutatuse kasv: Kutseasutuse laiem „kõike otsustav“ roll võib soovitud fookuseerituse asemel protsesse pikendada, kaasatust vähendada ja suurendada võimalikku poliitilist või administratiivset kallutatust.

Finants- ja juurdepääsupiirangud: Igasuguste tasude kehtestamine peab olema proportsionaalne kutsesüsteemi põhialustega. See tähendab, et võimalikult paljud töövaldkonnad peaksid saama soovi korral kutsemaailmas osaleda ning samuti peab ka enda kvalifikatsiooni tõendamise olema kutse taotlejatele atraktiivne ja motiveeriv.

Eeltoodut kokku võttes ei toeta me tööturu esindajatena esitatud sisus Kutseseaduse muutmise väljatöötamise kavatsust.

Oleme valmis edasiseks koostööks ja aruteludeks, et ühiselt luua kutsesüsteem, mis on haldustõhus ja toetab kõikide tööandjate vajadusi arvestava haridussüsteemi arendamist.

Lugupidamisega,

Kutse- ja erialaliidud:

Eesti Ehitusettevõtjate Liit

Eesti Ehitusinseneride Liit

Eesti Taristuehituse Liit

Eesti Kinnisvara Korrashoiu Liit

Eesti Puitmajaliit

Eesti Kinnisvara Hindajate Ühing

Viimistlusmaterjalide Paigaldajate ja Tarnijate Liit